

jerskem, boljše kakor drugo. Štajerska posestva so namreč za 65 % višje vcenjena, kakor poprej; mnogo drugih dežel pa niže. To se pa da popraviti le po zadetkih, t. j. za kolikor je naša dežela previsoko vcenjena, za toliko se naj tudi pri drugih gre navzgor, ali se naj pri nas gre za toliko nazdol. Uže sedaj pravijo, da se bo nam za 25 % odbilo, t. j. naše kmete bo 300.000 fl. dače menje zadelo. Kranjski, gornje-avstrijski, češki, moravski kmetje so bili prej previsoko vcenjeni in so preveč dače vplačevali. Sedaj so pravičnejše vcenjeni in zato so jihovi poslanci bili za to, da se nova postava hitreje ko mogoče vpelje. Ako bi volja Tirolcev in Poljakov obveljala, kojim je največ na tem bilo ležeče, da pri starem mogoče dolgo ostane, tedaj bi samo češki in moravski kmetje 5 milijonov davka v 2 letoma vplačali več, nego bo jim po novi postavi treba. Češki grajščaki so to dobro vedeli pa so zavolj politične zveze s Poljaki s temi držali. Drugače ravnali so drugi poslanci in naposled pri tretji obravnavi so vsi slovenski, mnogi izmed nemških konservativcev, čeških in moravskih poslancev z dr. Riegerjem vred potegnili za baronom Goedelnom in g. Bärnfeindom in tako je bila uravnava po zadetkih sprejeta s 186 proti 79 glasom. Jako modro je pa bilo, da so prej konservativno-narodni poslanci sklenili, naj vsak tukaj glasuje, kakor za blagor svojih volilcev kot najboljši spozna! Tako se je edinost naše stranke ohranila, vsaj po večjem. Vsled tega pojasnila moramo reči, da so naši poslanci vrlo dobro storili svojo dolžnost. Koliko davka se bo na kmete naložilo, tega ne bo finančni minister določeval, ampak vsako 15. leto državni zbor! Kmetom in velikim posestnikom je toraj le treba pametno vselej voliti, da ne bodo preoblozeni! — Dne 16. februarja dobil je Stremajer slovo kot minister za poduk in bogočastje, potem ko je celih 10 let ministroval v tej stroki; Stremajer ostane še le minister prava, dokler ga naši poslanci tudi odtod ne spodrinejo; finančni minister je postal konservativec baron Kriegsman, naučni pa baron Konrad plem. Eibesfeld; začasni finančni vodja Chertek dobil je odpust in II. vrste red železne krone. Liberalci s temi premembami niso zadovoljni, mi pa rečemo: za sedaj je prav! — Nabiranje novincev vojaških bo letos mesenca marca in aprila. — Ob italijanske meji moramo vedno več vojakov kupičiti, ker se na prijaznost Italijanov ni več zanesti. — Delegacije so sklenjene potem ko so določile, da znašajo letos skupni potroški 104 milijone, dohodki 5 milijonov (colnine, kar je revno malo proti drugim državam) tako, da moramo davkeplačilci pokriti 97 milijonov. K tem doplačujejo ogerske dežele 29 milijonov, nas pa zadene 68 milijonov. — Hrvatski ban Mažuranič bil je od cesarja na Dunaj pozvan; pravijo da se bo grofu Pejačeviću (magjaronu) umaknil. — Po novem številjenji štejemo v Bosni in Hercegovini 208.950 katoličanov, 442.500 mohame-

danov, 487.022 pravoslavni kristijanov, skupaj 1.142.147 Slovanov.

Vnanje države. Sv. oče Leon XIII. razposlali so okrožno pismo do vseh škofov, v katerem razlagajo nauk o sv. zakonu ter poudarjajo nerazvezljivost njegovo. To meri proti civilnemu zakonu. — Nemški cesar je odprl s prestolnim govorom državni zbor nemški; ljudje se čudijo, zakaj cesar ni omenil zveze z Avstrijo, kakor je to bil naš cesar lani storil. Ali je zveza uže pretrgana? Nemški cesar tirja več vojakov, več denarja in novih dačnih postav. — Francozi vedó sedaj, koliko jih je zadnja nesrečna vojska stala, namreč 15.000 milijonov frankov, t. j. 6000 milijonov goldinarjev, a vendar so si v 10 letih toliko pomagali, da se jih Bismark zopet boji. — Italijani porivajo vedno več vojske proti avstrijske meji, ob enem močno rogovilijo v Albaniji. — Bolgarski novi državni zbor (sebranje) bo še le marca sklican v Sofijo. — Rusi utvrdujejo Sebastopol. Rumunija priznana je kot neodvisna država potem, ko je glavni jeni nasprotnik jad Cremieux v Parizu umrl. Jadje sedaj, razun v Rusiji, komandirajo povsod.

Za poduk in kratek čas.

Kruci na Slov. Štajerskem.

(Spominki iz domače zgodovine.)

IV. Ko so Radgončani slišali, kako se jihovim sosedom okoli Ljutomera godi, zbral je mestni župan in sodnik Draš več meščanov in 3000 dobro oborožanih kmetov in je šel z njimi proti Braneku. Zdaj zagleda unkraj Mure nekatere stotine Krucev, ki so odtod že odbežali. Draševa pogumna truma gre v Ljutomer in najde tam okoli 300 Krucev, ki se v bran postavijo. Toda kmalu so premagani in iz trga odgnani. Zgubili so precej vojščakov, mnogo zastav, bobnjev, sabelj in drugega orožja. Ko črez nekaj časa zopet 70 Radgončanov z nekaterimi kmeti proti Braneku pride, zaslišijo strašen krič in zagledajo v svojo grozo pri Krapji zunaj Ljutomera več stotin Krucev, pešcev in konjenikov, proti Ljutomeru se pomikati. Ali zdaj plane od spodnje strani Draš nad nje, iz Ljutomera pritiska s precejšnjo trumo tržanov in kmetov Ljutomerski župan Matija Varašič, od zgornje strani pa je mahnila ravno došla truma Radgončanov nad divjake in nastala je grozna in krvava bitva. Kruci se z divjim kričem branijo enako ranjenim oroslanom, toda vse ne pomaga nič. Slovenci se ne umaknejo, ampak bojujejo se pogumno in junaško, dokler Krucev proti Muri ne spodijo, kder se teh divjakov precejšnja množina potopi. Tudi mrtvih je okoli 300 obležalo, več ko 50 jih je pa bilo ulovljenih. Draševa hrabra truma, ki je tudi marsikterega junaka zgubila, je uplenila tri lepe zastave, dva bobnja in veliko drugega orožja, 90

konj in okoli 100 parov črevljev in čizmov.¹⁾ Ubiti Kruci so, če se ljudske govornice verjeti sme, pokopani v Stročjivsi v precej veliki gomili ob razpotju, na kateri dandanešnji snažna kapelica stoji. Odtod odpodeni so Kruci vihrali na nemško Štajersko. Posebno okoli Hartberga so ropale, ubijale in žgale nekatere trume. Divjaki so odgnali ne le živino, ampak so vlekli seboj tudi ljudi, da bi od sorodnikov izsilili odkupnino. Mesenca oktobra so zunaj Hartberga užgali več hiš, v mesto se pa vendar niso upali.²⁾

Druga precej velika truma Krucev, ki je Muro v Medjimurji prebrodila in se utaborila v Nedelišču, je ropala kraj Drave po Medjimurji in Središki okolici in se mudila precej časa tudi v Središču. Celo iznenada je prihrula mesenca svečana l. 1704 iz Nedelišča v Središče velika množina Krucev v večih in manjših tropah, ki so se večjidel na tratih utaborile, le nekateri oddelki so se na raznih krajih razstavili na stražo. Vseh je bilo več tisoč, pešcev in konjenikov. Zvečinoma so imeli puške in sablje, nekateri pa tudi samo natak-njene kose in guojne vile ali sekire in bate brez vsake vojaške oprave in vsakega reda. Zategadelj so nje v Središču imenovali sploh le „frajkore“ ali „frankore“ in pod tem imenom vé še tamošnje ljudstvo o njih marsikaj povedati. Središčani, čeravno so bili sovražnih napadov že precej vajeni, — vsaj so vojšaki, ki jih je ormoški grajščak v Središče rubit pošiljal, razgrajali po trgu navadno prav po turškem, — teh nepričakovanih divjih gostov vendar niso bili nikakor veseli. Ali kaj so hteli? V strašnem pomoru l. 1681 in 1682 izgubili so najboljše moči in tudi teh, katerim je blede smrt takrat prizanesla, bilo je zdaj nekaj v cesarsko armado uvrstjenih, nekateri, bolj bojazljivi, so pa denar in druge dragocenosti v naglici zakopali in odbežali v gornje kraje. Nekaj Središčanov si je z nekaterimi Ljutomeržani, Ormožani in Velikonedeljčani poskušalo varnega zavetja celó pod Pohorjem v starodavnih Rušah in je čakalo tamkaj mesene dni, dokler Kruci niso odšli.³⁾ Tudi v Ptujju so se Krucev grozno bali. Komaj so slišali, da divjaki hrujejo proti Ormožu, bilo je vse mesto po koncu in mnogo mestjanov je pobegnilo v Maribor. Očetje minoriti so (Sim. Povoden) svojega na smrt bolnega kvardijana, Gašpara Dietl, v naglici dali iz samostana na „Hamre“ pri Najšbergu spraviti, kder je še tisti den 3. februarja l. 1704. umrl. Le malo tržanov je bilo doma, vse premalo postaviti se mnogobrojnim divjakom v bran. Upor bi tudi ne imel nikakšnega uspeha, temuč bi Kruce le bolj razkačil. Od drugod zdatne po moči pričakovati ni bilo in z ozirom na to, planiti nad divjake, bi bilo predrzno. Kazalo je toraj najbolje, zadržati se celo mirno. In ko so Kruci grozili,

da bodo vse hiše užgali in ljudi pobili, če tržani ne bodo z njimi vlekli, so Središčani se udali tudi tej sili, vsaj se je ponudila jim zdaj čez vse ugodna priložnost, zmasčevati se nad ormožkim grajščakom, ki je toliko delal jim vsakoterih neprilik in od katerega so morali prestati marsikaj britkega. Potegnili so toraj s Kruci.

Kakor Gašpar Adlešič, ki je bil takrat kaplan pri Veliki nedelji in od l. 1708—1715 župnik v Središču, v svojem dnevniku trdi, šli so Kruci najprej nad Središki farovž. Enako razbojnikom so prihruli z divjim kričem na Grabe ter so farovž od vseh strani obdali. Takratni župnik Jernej Benger, siv starček in čez vse blaga duša, moral jim je dati 300 korcev zrnja in 14 polovnjakov vina, kar so na Središke trate v svoj tabor zape-ljali. Po tem prvem razbojnem napadu je precejšnja truma teh divjakov planila z nekaterimi Središčani v velikem hrupu nad Ormož. Grajščak Franc Anton Pete, katerega bi razdraženi Središčani zdaj menda kaj radi v pest dobili, jo je malo poprej srečno v Ptuj pobrisal. Divjaki so vdrli v grajščino ter so vse poiskali in premetali, razgrajali, kakor besni tudi po mestu in natak-nili vsako hišo ter pobrali, kar se je dalo in na zad-nje so mesto in grad užgali. V nekaterih urah je strašen požar vkončal večji del mesta, tudi cerkvi, farna in frančiškanska¹⁾ ste bile po ognju precej poškodovani, ravno tako farovž. (Frančiškanska cerkev je stala blizu dr. Magdičeve hiše in je bila za dve tretjini večja od farne; postavljena v gotiškem slogu, zunaj in znotraj ozalšana je bila krasno poslopje z dvema kapelama.) — Župnik Matija Žager je prišel ob vse premoženje, ter si je komaj življenje otel.²⁾ — Ni še mesto prav gorelo, že vihrajo divjaki proti Veličej nedelji, ne vedoč, da je ondi grad tistih križarskih vitezov, ki so na veliko noč l. 1199 jihove prednike potolkli in da se zna kaj enakega tudi jim zgoditi. In res so pri Veliki nedelji kmalu zadeli na nepričakovan upor. Velikonedeljski nadžupnik in vitez nemškega reda, brkasti Maksimilijan Krajner, se divjakom s svojimi farani in nekaterimi Ormožkimi meščani, ki so tje pribežali, postavi v bran ter se bojuje neprestrašeno, zares viteško. Zastonj si prizade-vajo Kruci hrib in grad v naskoku vzeti, vsi na-padi so junaško odbiti in tolovajska druhal mora osramotena odlaziti.³⁾ (Dalje prih.)

Smešničar 8. Moževi je nepotrpa žena všla pa on ni hotel iti po njo. Velikoveč je proti starej jezičnej beračnji nalašč djal: „hvala Bogu, sedaj bodem leži gospodaril, pretečen teden sem na Gradec v loterijo stavil in sedaj berem v „Slov. Gospodarji“, da sem „terno“ zadel.“ Babela gre po vesi, kmalu zvé vsa okolica o zadeteh „terni“ in zdajci je žena doma pri svojem moževi.

¹⁾ Krempel, Dogodivšine. 191 in 209 in Sim. Povoden rokopis.

²⁾ I. A. Janisch top.-stat. Lexikon I. 541.

³⁾ Ruška kronika.

¹⁾ (Opomba zgorej). Sim. Povoden rokopis.

²⁾ Farna kronika Ormožka.

³⁾ Farna kronika Veliko nedeljska.